

Criza valorilor europene în rândul tinerilor din Republica Moldova

European values crisis among youth in the Republic of Moldova

Stela SPÎNU,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Currently, in the context of contemporary political, economic and socio-cultural processes, European values lose their focus and depth, relevance and dominance being ignored or forgotten. The perception of the traditional values by the contemporary society is changing generating a profound spiritual crisis. It is obvious that a revival of the spiritual life would occur if education reverted to the traditional Romanian and European values. This could combat individualism and materialism, would form an intellectual elite and Christian values would be shared.

Keywords: *value, traditional values, crisis of values, survey.*

REZUMAT

Actualmente, în contextul proceselor politico-economice și socioculturale contemporane, valorile europene își pierd din importanță și profunzime, actualitate și dominanță, fiind ignorate sau date uitării. Percepția societății contemporane asupra acestora se schimbă, generând o criză spirituală profundă. Este evident că o renaștere a vieții spirituale s-ar produce dacă în educație s-ar reveni la valorile românești și europene tradiționale, ar fi combătut individualismul și materialismul, ar fi formată o elită intelectuală și ar fi împărtășite valorile creștine.

Cuvinte-cheie: *valoare, valori tradiționale, criza valorilor, sondaj.*

Valorile constituie elementele cele mai profunde și mai durabile din structura oricărei culturi. În acest context, pe plan național și european, o atenție deosebită este acordată definirii, clasificării și organizării ierarhice a valorilor, stabilirii raporturilor dintre valori, educației tinerilor în spiritul valorilor europene.

Inițial, conceptul de *valoare* a fost fundamentat de filosofii antici Socrate (n. cca 470 î. Hr. - d. 7 mai 399 î. Hr.), Platon (n. cca 427 î. Hr. - d. cca 347 î. Hr.) și Aristotel (n. 384 î. Hr. - d. 7 martie 322 î. Hr.).

După Socrate, *binele* este valoare universală și eternă, iar suprema înțelepciune este

a distinge *binele de rău*. În acest context, amintim testamentul său lăsat generației tinere: „Răul mizeriei și răul aurului îl strică și-l înrăiește pe om deopotrivă. De vreme ce cred în schimbarea omului, cum aş putea să nu cred în schimbarea întregii colectivități? Nu știu din care parte trebuie stăruit pentru reușită, dar știu că totul se va produce din nou numai prin intermediul omului. Eu am fost multă vreme singur împotriva hidrei răului, acum voi sunteți o mulțime... Primiți de la mine, *voi tineri*, cunoașterea mea, dobândită la sfârșitul vieții mele. Și porniți de la ultima mea cunoaștere spre o cunoaștere nouă. Așa cum s-a schimbat lumea înaintea

noastră, așa se va schimba și după noi. Dar pentru asta nu-i îndeajuns o singură pereche de mâini și un singur creier. Iar voi fiți acei ce veți croi lumii drumul schimbării în bine”.

În opinia lui Aristotel, omului îi este specifică o viață activă, marcată de discernământul de a alege și a acționa în funcție de *valorile* legitimate rațional. [2, p. 10] Pentru filosof, omul moral și virtuos deține capacitatea de a percepe virtuți morale, cum ar fi *binele, dreptatea, libertatea, responsabilitatea, cumpătarea*, de a le cunoaște, fără a căuta în acest sens să le intuiască dintr-un principiu mai înalt. [13, p. 8]

Scopul suprem al întregii cugetări a lui Platon a fost promovarea valorilor *de bine, frumos, just, armonia noncontradictoriului*, mai exact, a unui unic principiu de valoare în care sunt date toate aceste ipostaze. Referitor la semnificația valorilor morale în statul ideal, imaginat de Platon, sunt vii toate virtuțile: *înțelepciunea, vitejia, cumpătarea și dreptatea*. [10, p. 23]

Valorile antichității sunt neglijate în epoca medievală. Noile valori spirituale își găsesc rădăcinile în conceptele de *Respublica Christiana, Christianitas, Ecclesia*. Toată gândirea politică medievală se sprijină pe ideea de creștinism, din care derivă aspirațiile către unitatea oamenilor sub un singur șef: *împăratul* în spațiul temporal, *pontiful* în cel spiritual. [9, p. 8] În opinia filosofului și gânditorului francez Rene Guenon, sfârșitul Evului Mediu este, de fapt, adevăratul punct de plecare al *crizei moderne a valorilor*, constituie începutul de destrămare a creștinătății cu care se identifică în mod esențial civilizația medievală occidentală. [6, p. 45]

În perioada Renașterii se revine la valorile antichității greco-romane. Totuși, după Rene Guenon, „departe de a constitui o redresare, Renașterea și Reforma marchează o decădere mult mai profundă, pecetluind ruperea definitivă de spiritul tradițional, atât în domeniul științelor și al artelor, cât și în domeniul religios”. [6, p. 45]

Ulterior, Epoca Luminilor a adus în prim-plan *valorile științifice*. În centrul eforturilor se află îmbogățirea cunoașterii – ideea fundamentală a iluminismului, în fapt, este cunoașterea ca instrument al dominației naturii – care servește progresului continuu al speciei umane. După expresia filosofului francez Marquis de Condorcet, natura leagă indisolubil adevărul, fericirea și virtutea, pentru că ea „este profesorul secret al omului în ascensiunea sa către completa utilizare a rațiunii”. Rațiunea emancipată de orice autoritate, devenită conștientă de independența și specificitatea ei, trebuie să elimine superstițiile de tot felul pentru a arăta care sunt interdependențele dintre natură, societate și om. [1, p. 336]

În secolul al XIX-lea au continuat să fie elaborate studii și teorii privind lumea valorilor, fiind puse bazele unei noi discipline specializate - *axiologia* (de la gr. *axia* „valoare”, gr. *logos* „cuvânt”). Cea mai importantă contribuție au avut-o filosofii germani Hermann Lotze și Friedrich Nietzsche, dar și Școala neokantiană de la Baden, reprezentată de Wilhelm Windelband și Heinrich Rickert. [3, p. 18] În opinia promotorilor noii discipline:

– „*valoarea* este ceea ce este considerat adevărat, iar principiul normativității este utilitatea” (Friedrich Nietzsche);

– „*valorile* sunt principii eterne și absolute, independente atât de lumea reală, cât și de subiectivitatea umană, alcătuind un univers apriori” (Wilhelm Windelband);

– „*valorile* sunt un univers în sine, transcendent oricărui obiect sau subiect și constituie fundamentul realității obiective” (Heinrich Rickert).

Problema valorii a ocupat și continuă să dețină locul central în filosofia culturii române. Teoria axiologică, elaborată de Tudor Vianu, este expusă parțial în studiile de estetică și de filosofie a culturii și, sistematic, în două lucrări autonome: *Originea și valoarea valorilor și Introducere în teoria va-*

lorilor, întemeiate pe observația conștiinței. Pentru Tudor Vianu „valorile sunt generale ca și conceptele, dar ele sunt generale într-alt fel. Conceptele sunt generale, prin raport cu lucrurile particulare pe care le subsumează. Valorile sunt generale prin raport cu cunoștințele care prin actele lor deziderative le cuprind. Există concepte generale pentru că există lucruri însumabile. Există valori generale pentru că pot exista acte deziderative identice. Generalitatea valorilor nu presupune deci multiplicitatea unor lucruri parțial deosebite și parțial asemănătoare, ci multiplicitatea unor acte de dorință în întregime identice”. Autorul realizează un tablou și o schemă a sistemului rațional al celor opt valori generale: *valoarea economică, valoarea vitală, valoarea juridică, valoarea politică, valoarea teoretică, valoarea estetică, valoarea morală și valoarea religioasă*. [14, p. 11]

Așadar, pe plan național și european, ideea de valoare sugerează modul în care individul unei societăți își percepe identitatea sa și criteriile prin care se poate orienta în viață, în relațiile pe care le deschide cu ceilalți oameni și în modul în care se raportează la indivizi cu valori tradiționale diferite. [11, p. 10]

Actualmente, în spațiul românesc se intensifică schimbul de valori și dialogul dintre culturi, spiritul specific modern devenind antitraditional. Valorile tradiționale pierd din importanță și dominanță, fiind ignorate sau date uitării. Percepția societății contemporane asupra valorilor se schimbă treptat, generând o *criză a valorilor*, care reprezintă un semnal al schimbării sociale, un simptom al faptului că un anumit model de gândire și acțiune și-a epuizat potențialul de dezvoltare și că se naște un alt model. [5, p. 60]

Semne ale crizei spirituale semnalăm și în Republica Moldova, acestea fiind datorate transformărilor politice, economice, sociale și culturale din ultimele decenii.

Reformele în societate au început cu 1989, când, după afirmațiile cunoscutului scriitor și academician Nicolae Dabija, „mișcarea de renaștere națională a condus la trezirea conștiinței naționale”. Ulterior, la 27 august 1991, Republica Moldova se declară țară independentă, eveniment istoric precedat de un mare număr de mitinguri, marșuri de protest, greve, revendicări ale protestatarilor vizând recunoașterea oficială a identității lingvistice române, revenirea la alfabetul latin, decretarea limbii române în calitate de limbă de stat, promovarea reformelor în toate sferile vieții și consolidarea cuceririlor democratice.

Fiind o țară europeană, Republica Moldova a tins spre un viitor european. Au fost elaborate și implementate un șir de reforme inovatoare și sistemice, axate pe valorile umaniste și progresiste ale Uniunii Europene. În șirul acestora se înscriu pacea, prosperitatea, solidaritatea, libertatea, toleranța, respectul reciproc etc. Cele 10 porunci ale UE au fost promovate și în rândul cetățenilor Republicii Moldova:

- Fii cu adevărat democrat și respectă drepturile omului și legea mai presus de toate.

- Respectă și folosește cele 4 libertăți de circulație (bunuri, servicii, capital, forță de muncă).

- Fii solidar cu alți oameni, din alte regiuni sau din alte state.

- Respectă mediul în care trăiești și asigură-te că lași o planetă curată generațiilor viitoare.

- Respinge naționalismul și respectă identitatea multiplă a cetățenilor: regională, națională, continentală, planetară.

- Încurajează descentralizarea la mai multe niveluri și implică-te la nivelul tău.

- Sprijină societatea pluralistă multiculturală, învață de la alții.

- Cooperează cu alții, spre binele tuturor.

- Nu amenința și nu folosi forța împotriva altora pentru o cauză nedreaptă.

– Fii deschis, acceptă-i și integrează-i pe ceilalți care aderă la cele de mai sus.

Totuși urmarea modelului european nu a salvat Republica Moldova de o eventuală criză socioeconomică, politică și spirituală, de durată.

Pentru a obține o informație veridică despre atitudinea tinerilor față de realitățile create, am efectuat un sondaj la care au participat persoane cu vârste între 16 și 20 de ani din 24 de localități din țară. Obiectivul general l-a constituit urmărirea atitudinii respondenților față de categoriile de valori economice, vitale, juridice, politice, estetice, morale și religioase.

Potrivit sondajului, pentru respondenți:

– materialismul reprezintă o stare de spirit dominantă;

– capacitatea de a crea valori mai ample este redusă;

– vedetismul și individualismul este normă, ideea că doar separat pot munci cu adevărat îi dominantă;

– valorile vitale, cum ar fi sănătatea, puterea, frumusețea fizică, prospețimea și forța temperamentului sunt tratate uneori ca niște scopuri ale vieții și ca niște categorii personale ale spiritului;

– valorile juridice, care au rolul de a asigura cadrul legal de viață al persoanelor fizice sau juridice, sunt dezaprobatate și criticate;

– majoritatea nu au o atitudine politică, sunt dezorientați în tumultul de evenimente, fiindu-le dificil să facă alegerea corectă;

– importanța valorii teoretice, a adevărului este minimalizată;

– valorile științifice nu prezintă interes în sine;

– valorile estetice, adică diversele spețe ale frumuseții naturale și ale artei, nu creează sentimentul de admirație;

– valorile morale, cum ar fi bunătatea, bărbăția, caritatea, cumpătarea, dreptatea, iubirea, vitejia etc., sunt apreciate ca fiind depășite;

– scade valoarea creștinismului, a sacralului;

– sentimentul de identitate națională și limbă maternă este confuz.

Analiza rezultatelor sondajului a permis crearea unui „portret-robot” al tânărului din localitățile rurale, care pare a fi dezorientat, pesimist, aflat în căutarea unei noi identități etnice, lingvistice și religioase, acordând supremație valorilor materiale în detrimentul altor tipuri de valori. Traectoria evolutivă în viață nu este definită, el părând a fi nesigur în încercarea de a conștientiza ce este valoare și în încercarea de a delimita valoarea de nonvaloare.

Este evident că o renaștere a vieții spirituale a tinerilor s-ar produce dacă în educație s-ar reveni la valorile românești și europene tradiționale, ar fi combătut individualismul și materialismul, ar fi formată o elită intelectuală și ar fi împărtășite valorile creștine. În acest context, memorabile rămân a fi cuvintele filosofului și gânditorului francez Rene Guenon: „Odată cu spulberarea creștinismului, lumea modernă își va trăi sfârșitul”. [6, p. 160]

BIBLIOGRAFIE

1. Aslam Constantin. *Curs de istoria filosofiei. Modele de investigație ontologică*, Universitatea Națională de Arte, București, 2006.
2. Bazac Ana. *Teoria comportamentului și blândețea la Aristotel*. *Analele Universității din Craiova, Seria: Filosofie*, nr. 30 (2/2012), p. 5-24.
3. Calugher Viorica. *Culturologie*. Chișinău, 2010.
4. Gâncu Irina. *Orientările valorice în formarea profesională*. Chișinău, 2015.
5. Georgiu Grigore. *Filosofia culturii. Cultură și comunicare*. București, 2014.
6. Guenon Rene. *Criza lumii moderne*. București, 1993.

7. Lung Ecaterina, Zbucnea Gheorghe. Istorie medie universală. Europa medievală (secolele V-XV), București, Editura Fundației România de Măine, 2003.
8. Nica Gabriela. Catedrala gotică – mijloc de transmitere a cunoașterii. Cluj-Napoca, 2012.
9. Nistor Ionuț. Istoria ideii de Europa. Iași, 2015.
10. Platon. Opere complete. Ediție îngrijită de Petru Creția, Constantin Noica și Cătălin Partenie. Cluj-Napoca, 2001.
11. Promovarea valorilor tradiționale prin artă și cultură. Redactor coordonator: Cezara Anița. Chișinău, 2013.
12. Râmbu Nicolae. Studii de filosofia culturii și axiologie. București, 2006.
13. Ramona Buzatu. Morala puterii în viziunea filosofilor greci. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2014.
14. Vasilescu Luminița. Cultură și valoare la Tudor Vianu. Cluj-Napoca, 2013.
15. Vianu Tudor. Filosofia culturii și teoria valorilor. București, 1998.

Prezentat: 15 noiembrie 2016.

E-mail: stela_s73@mail.ru